

Зоран Лакић, ЦРНОГОРСКЕ ИСТОРИЈСКЕ ТЕМЕ,
Подгорица 2001, стр. 370.

Искусном историчару са богатим историграфским дјелом ни овога пута није било тешко да из свог минулог рада издвоји прилоге који, осмишљено повезани и структурирани као тематска и хронолошка цјелина, чине нови квалитет и оправдавају поновно објављивање. Тиме се у најмању руку читаоцу пружа прилика да више радова расутих по данас не тако лако доступној периодици или штампи нађе на једном мјесту и на тај начин ближе упозна аутора и његов труд. Истини за вољу, треба рећи да већи дио овако схваћене презентације често не оправда уложен напор, односно, да су ријетки примјери поновног монографског објављивања историграфских радова који досегну домете новог квалитета. У те ријетке успјехе оваквих настојања несумњиво спада ова књига академика Зорана Лакића, која, прије свега, плијени разноврсношћу захваћене тематике, широким луком хронолошког распона и изнад свега аргументацијом и њеним надахнутим тумачењем.

И по садржини и структури ова Лакићева књига одликује се својом посебношћу. Текстови које обухвата објављени су у периодици у последње 2–3 године, а неки сада први пут. Аутор истиче своју жељу да кроз четири модерна историграфска жанра - огледе, есеје, критичке остврте и медијске разговоре - на која је књига подијељена, захвати кључна збивања,

историјска раскршћа и дилеме из најновије црногорске историје, покаже историјски суд о њима који је досегла наука као и властити допринос њој. Настоји да одговори на питање: откуд код тако малог народа, настањеног на скученом простору, толико изазовних историјских дилема, толико дихотомија у националној и историјској свијести, толико раскршћа. У центру ауторове пажње је сукоб традиционалног и модерне Црне Горе, сукоб ирационалног и стварног, понирање у узроке и разлоге доминације митског над критичком свијешћу. Дајући очигледно првенство историјској науци, њеним методима и схватањима у трагању за историјском истином, Лакић је настојао, гдје је год то било потребно и могуће, да угради и резултате других одговарајућих научних дисциплина, подижући на тај начин објективност и увјерљивост својих анализа и судова на виши спознајни ниво.

Међу огледима у првом дијелу књиге, посебну пажњу привлачи прилог о црногорском питању распетом између политике и науке, политички крајње актуелној теми око које су данас укрштена многа пера. Лакић ова питања посматра из дубина историјске ретроспективе још од Париске конференције 1856. године све до наших дана, критички консултујући богату литературу углавном из новијег времена. Посебно анализира његову политичку,

економску и демографску димензију, његов културолошки, социјални и вјерски аспект и на тај начин упозорава на вишеструко историјско утемљење бројних саставница овог сложеног и осјетљивог, а изнад свега актуелног црногорског феномена. Вриједност огледа З. Лакића о црногорском питању је у научној поставци и аргументацији потребној за његово разумијевање, без чега оно не би могло да се истргне из загрљаја политичких манипулација и њихових погубних посљедица. Не мање је актуелна и тема о феномену југословенске интеграције 1918. и дезинтеграције у рату 1991-1995, на коју аутор даје чињенички утемљење и одредитишне одговоре, управо онакве какви се очекују од објективног историчара.

У распону од рођења до пропасти тзв. Велике Југославије, З. Лакић истиче кључна мјеста њеног историјског развоја, узроке криза и чиниоце њеног распада. Овај кратки историјски пресјек живота југословенске државе може послужити и као сценарио за један обухватан историографски пројекат њеног настанка и нестанка, или, како би рекао историчар С. К. Павловић, за историју под сликовитим насловом "Неуспјех једног успјеха". У овом дијелу књиге и други огледи привлаче пажњу, а њихова тематска разноврсност, од добровољства у Црној Гори, континуитета ослободилачке борбе 19. и 20. вијека, значаја партизанске културе, агресије НАТО-а на Југославију 1999. и др., свједоче да их је писао историчар са широким истраживачким амбицијама према појавама, времену и простору.

Историјски есеји који су садржај другог дијела књиге почињу прилогом о одређењима и улози патријарха Српске православне цркве Гаврила Дожића у кризним временима српске и југословенске историје, почев од балканских ратова 1912-1913. до Другог свјетског рата, и непосредно по његовом завршетку до Дожићеве смрти 1950. године. Бурна прва половина

историје 20. вијека, посматрана кроз животну судбину посљедњег великана српског православља, дата је замахом сликарског крокија који сажето одражава суштинске проблеме времена у коме је Дожић живио и његове одговоре изазовима са којима се као истакнута личност сусретао. Ништа мање није занимљива Лакићева анализа југословенског питања са свим његовим садржајима у научном дјелу истакнутог црногорског историчара Димитрија-Дима Вујовића, чиме је показао изразит смисао обраде историјске проблематике везане за поједине личности, било да су оне актери или, пак, истраживачи историјских збивања. То је потврђено и у осталим есејистичким радовима о историчности у стваралаштву књижевника Душана Ђуровића, дјелу историчара Јована Бојовића, као и историографским доприносима научника из других струка, попут Чеда Вуковића, Обрена Благојевића и Петра Влаховића. Приступом овим питањима З. Лакић је исказао наглашену радозналост коју носи стваралачка преданост историчара од струке, историографа кога не задовољава само историјска чињеница, већ и њена надградња погледима из других углова и других области, од књижевности до економије.

Критички осврти и медијски разговори којима је аутор насловио трећи и четврти дио књиге, садрже још разурђенији спектар разноврсних тема, често оних које историчару намећу актуелни догађаји из струке и политике. И само навођење наслова из ових дјелова књиге, око традиционалних сукоба науке и политике, архетипског феномена издајника и хероја, односа према положају жена у Црној Гори, према завичајној историји, геноциду Шиптара на Косову, улози знаменитих личности Црне Горе и др., затим неколико упечатљивих интервјуа у којима је одговарао на питања о односима науке и политике, феноменима националних држава и Балкану као турском историјском простору, посебно његовом тра-

гичном 20. вијеку итд. - јесте свједо-чанство о широком тематском и хро-нолошком истраживачком раду акаде-мика З. Лакића. Његови одговори на најосјетљивија питања савременог по-ложаја и односа Црне Горе са Србијом у југословенској држави свједоче да је у питању искуствен и модеран истори-ограф, који је познавањем црногор-ског и југословенског 20. вијека у ста-њу да пружи објективна тумачења историјских догађаја и збивања, која могу бити од користи и за рјешавање савремених неспоразума и дилема.

Лакићево писање и казивање изме-ђу корица ове књиге увјерава да је све-стран и широк приступ историјским истраживањима са тежњом за прева-

зилажење уских оквира политичке историје, што је данас доминантна од-лика модерне историографије у разви-јеном свијету, истовремено и удаљава-ње од традиционалних схватања да по-бједници пишу историју. Такво усмје-рење у нас, које својим радом увјерљи-во заговара З. Лакић, дошло је до из-ражаја и у овој књизи. Оно наговје-штава боље дане нашој историографи-ји и култури уопште, рационализује стереотипно увјерење да је постизање објективности у овој научној дисци-плини немогуће.

На крају књиге дати су прилози у облику мапа, значајних докумената и других списа који заокружују њену успјешно остварену цјеловитост.

Проф. др Момчило Зечевић